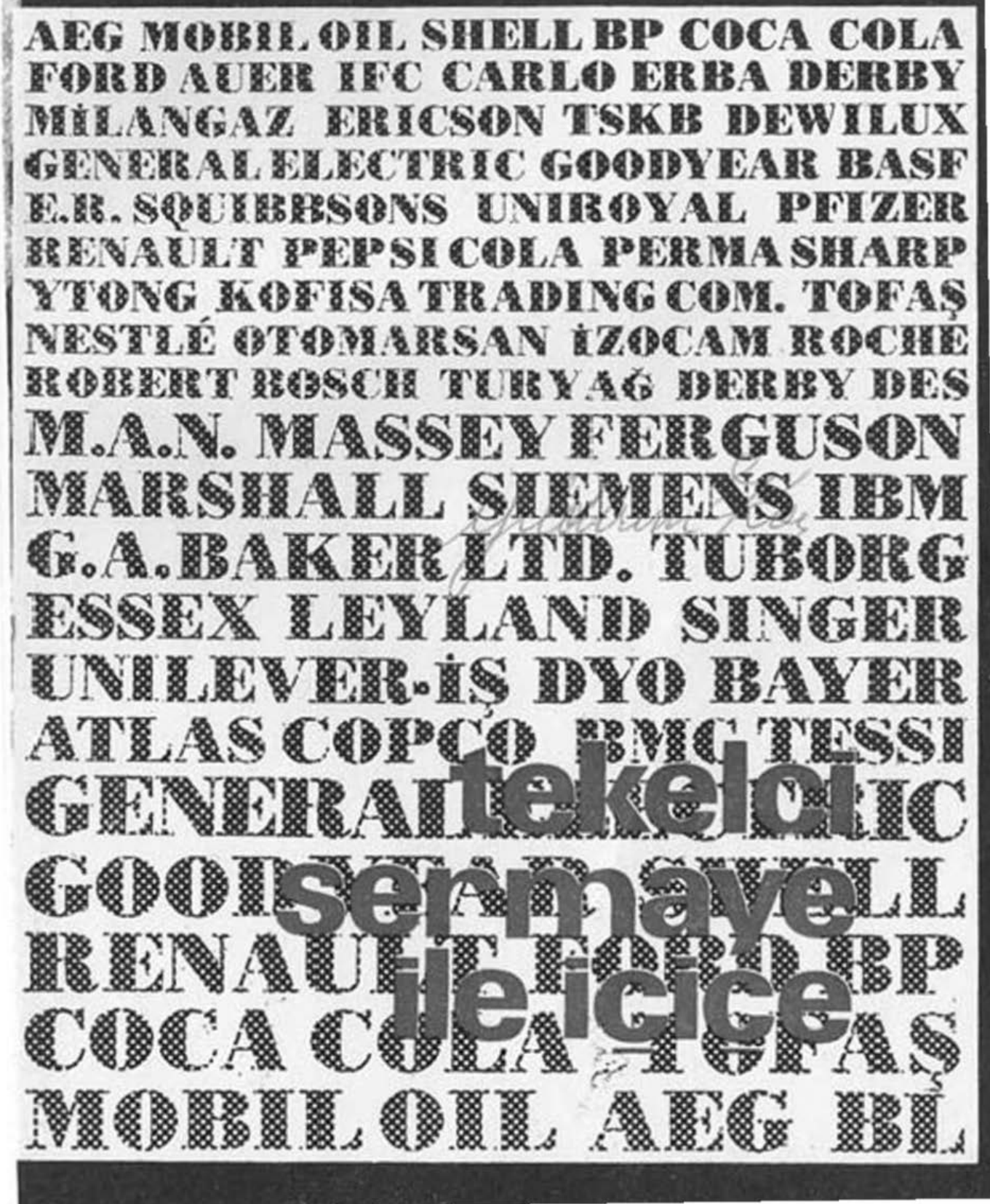
TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ
TİB YAYINLARI
RESİMLİ İŞÇİ DİZİSİ 6

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI
RESİMLİ İŞÇİ DİZİSİ NO: 6
ÜÇÜNCÜ BASKI

Yıldırım Koç

TEKELCİ SERMAYE İLE İÇİÇE

Bu kitap Tüm İktisatçılar Birliği Yayınları No. 8 olarak basılmış, 1. ve 2. Baskıları tükenmiştir.

KAPAK DÜZENİ : DATA

RESİMLER : ÇİZGİLERLE SANAYİ 1976, Makina Mühendisleri Odası

DİZGİ ve BASKI
Ulusoğlu Matbaası

Bundan önceki pahalılık ve sınıflar adlı kitaplarımızda toplumun esas olarak sermaye sınıfı ve işçi sınıfı olarak iki sınıfa bölündüğünü ve hayatımızı çekilmez hale getiren pahalılığın ve işsizliğin sebebinin sermaye sınıfı olduğunu görmüştük. Ülkemizdeki sermaye sınıfının iki önemli özelliğini de bu kitapta göreceğiz.

Sermaye sınıfının hakim olduğu düzene kapitalizm denir. Amerika, Almanya, Japonya, İngiltere gibi büyük kapitalist ülkelerin sermaye sınıfları yalnız kendi ülkelerinin emekçi sınıf ve tabakalarını sömürmekle kalmazlar, Türkiye gibi geri bırakılmış ülkelerde de kendilerine bağlı bir sermaye sınıfı yaratarak, bu ülke halklarınıda sömürürler. Böyle başka ülkeleri de sömüren en büyük kapitalist ülkelere emperyalist ülkeler deriz. Türkiye'de bu emperyalistlere bağlı olarak çalışan birçok şirket vardır. Biz ülkemizde çalışır, çabalar değer yaratırız. Bizim yarattığımız bu değerleri emperyalistler ve yerli ortakları bölüşürler. Bizim burada çalışıp, çabalamamız Amerikadaki, Almanyadaki patronların ceplerini şişirir.

Ülkemizdeki sermaye sınıfının ikinci özelliğide tekelci olmasıdır. Piyasada, her üretim kolunda az sayıda büyük şirket o üretim kolunu kontrol edebilmektedir. Üreti-

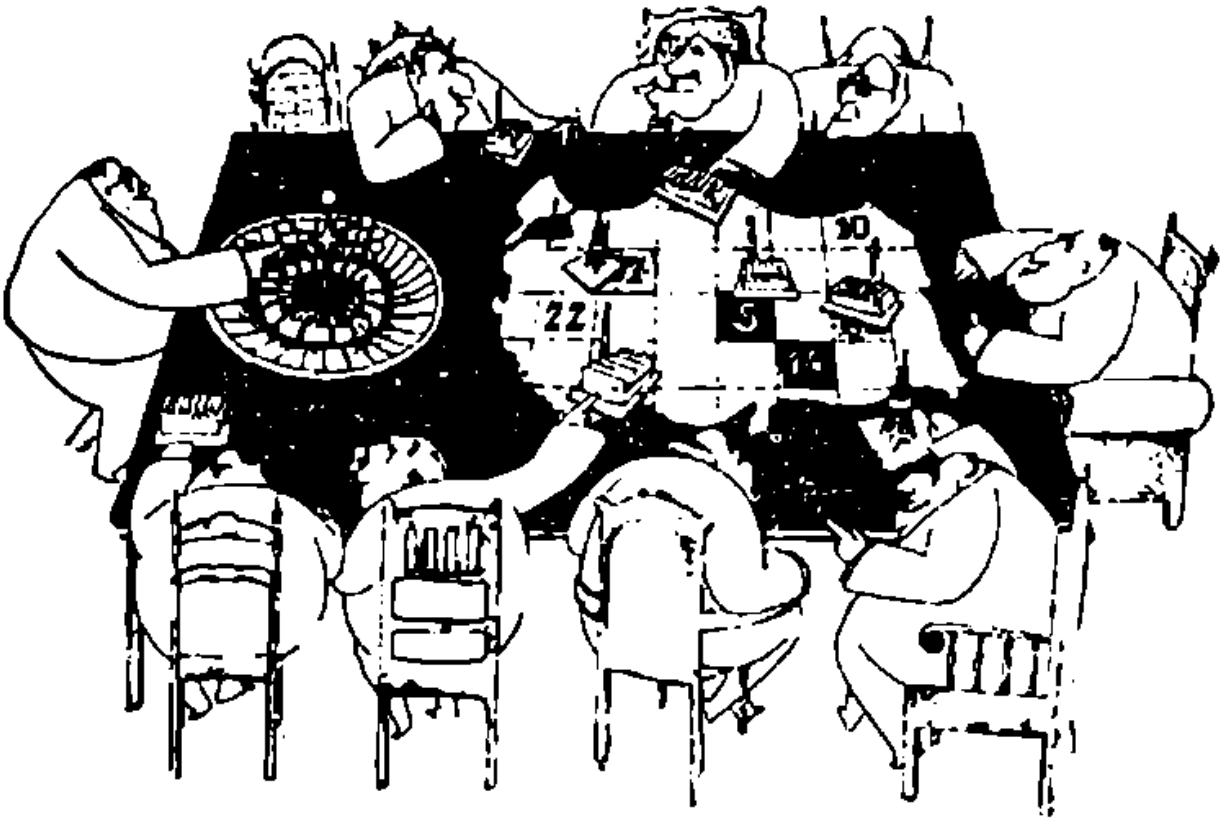
mın tekeller tarafından kontrol edilmesinin önemi, bu şirketlerin üretilen ürünlerin fiyatlarını değerlerinin üstünde tespit edebilmelerinden kaynaklaşır.

Emperyalistlerin ortağı olan yerli tekeller, ağababaları emperyalistler çok kazansın, kendilerine de çok pay düşsün diye ellerinden geleni yaparlar. Bu yerli tekeller hergün karşımıza çıkan Koç, Sabancı, Eczacıbaşı gibi en büyük parababalarıdır. Bir de emperyalistler yurdumuzu daha kolay sömürsün diye kurulmuş kurumlar vardır. Bu kurumlardan biri, yönetim kurulunda 12 Mart'ın ünlü paşalarından Memduh Tağmaç'ın bulunduğu Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'dır. Bunun gibi birçok kuruluş vardır. İşte bu kitapta, toprak ağalarının en büyükleri, tefecilerin en irileriyle birlikte bir avuç sömürücü azınlığı meydana getiren yerli tekelci sermayenin emperyalistlerle nasıl bütünleştiğini göreceğiz.

Günlük hayatınızı bir gözden geçirelim. Bugün hayatımıza giren bir çok şeyi eskiden bilmezdik. Ama bu yeni şeyleri kullanmak için şartlandırıldık. Gazeteler, radyolar, televizyon, reklamlar hep bizi daha çok şey tüketmeye çağırıyor. Bu yeni şeylere para yetiştirebilmek için daha fazla çalışmaya, ailemizden daha önce çalışmayanları da çalıştırmaya mecbur kalıyoruz. Peki günlük hayatımızın bu her anında karşımıza çıkan şeylere ödediğimiz bu paralar nereye gidiyor?

JİLET - TRAŞ KREMİ :

Sabah kalktınız. Traş olacaksınız. Jilete ve traş kremine gerek var. Çoğumuz yabancı mallara para verecek durumda değiliz. Daha ucuz olan «Türk mallarını» kullanmak işimize gelir. Fakat üzerinde «Türk malı» yazan eşyaların kenarına köşesine bakarsanız, «Yerli malı, Türk'ün malı, herkes onu kullanmalı» tekerlemesinin ne kadar ya-

İBRAHİM TUNCAY

maktadır olduğunu göreceksiniz.

.....Örneğin eğer Perma Sharp jiletlerini kullanıyorsanız, size 11 Mayıs 1974 tarihli Milliyet gazetesindeki Perma-Sharp reklâmlarından bir parça aktaralım; «Yeni özel sistem Perma- Sharp, bu nedenle sürdürüyor üstünlüğünü. Türkiye'den İngiltere'ye, İspanya'dan Amerika'ya İtalya'dan Avusturalya'ya. Tartışılmayacak şekilde.» Yani «Türk malı» olarak üretilen Perma - Sharp jiletleri, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin bütünleşmesinin bir sonucudur. Perma - Sharp marka jiletlerini, Perma Sharp Ltd. isimli Amerikan şirketi (Sermayenin Yüzde 50'sine sahip) ile Kartal Çelik Eşya Ltd. Şirketinin ortaklığında 1966 yılında kurulan Perma Sharp Çelik San. A.Ş. üretmektedir. Siz kullandığımız her Perma - Sharp jileti için belli bir fiyat öderken, bu miktarın bir kısmı Perma - Sharp üretme lisansına ve şirketin yarısına sahip olan emperyalist tekele gitmektedir. Bu jiletin maliyetinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla, tekel kârlarıyla satıldığını eklemeye gerek yoktur. Yani kullandığımız jiletin fiyatı arttığında, hayat pahalılandığında emperyalistlerin ve emperyalistlerle bütünleşmiş küçük bir azınlığın kasaları dolmaktadır.

Traş kreminizin de köşesine bakın. Gibbs Traş Kremi ise «G. ve A. Baker Ltd. Merkezi Londra, Türkiye Şubesi» yazıyordur. Çoğumuz üzerinde Türkçe sözcükler yazınca bunun emperyalist tekellerin ürünü olabileceğini pek düşünmeyiz. Emperyalist tekellerin ürünü demek, bu malların üretiminden elde edilen kârların Türkiye'de emekçi halkın yararına olarak fabrika kurmaya, işsizlere iş alanı açmaya kullanılmadığı, bu tekellerin merkezlerinin bulunduğu ülkeye geri götürüldüğü veya bu tekellerin denetimi altında küçük bir sömürücü azınlığın çıkarları için kulla-

nıldığı demektir. Peki bu malı tamamiyle yerli sermayeli bir tekel üretse durum farklı mı olacaktır? Kesinlikle hayır. Günümüzde yerli tekelci sermaye de aynı şekilde davranmaktadır, emekçi sınıf ve tabakaların aleyhine olarak kendi kârını azamileştirmeye çalışmaktadır. Bu işi gerçekleştirirken de emperyalistlerle bütünleşmektedir.

Eğer elektrikli traş makinesiniz varsa durum değişir mi? Hayır. Kullandığınız markaya bakın. Emperyalist tekellerin ve bütünleştikleri yerli tekelci burjuvazinin şirketlerinin ürünlerini göreceksiniz. Makineniz eğer ithal malıysa, emperyalist tekellerin fahiş kârlar etmesini sağlıyorsunuzdur. Eğer Türkiye'de monte edilmişse, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin ortaklığında bulunan şirketler bir taraftan işçilerin yarattığı artık - değere el koymaktadır (fabrikaların mülkiyeti onlarda olduğu için), diğer taraftan malları değerlerinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla satarak tüm tüketicileri soymaktadır.

ALÜMİNYUM EŞYA :

Traş oldunuz. Hanımınız, anneniz veya siz çay yapacaksınız. Eskiden çinko veya porselen demlik ve çaydanlık yaygındı. Şimdi ise hemen hemen hüttün mutfak eşyaları alüminyum. Eskiden kalma bakır tencereler ise kalay derdinden kurtulmak için yavaş yavaş bırakılıyor, eskidikçe yerine alüminyumları alınıyor. Türkiye'de alüminyum levha üreten fabrikayı hiç düşündünüz mü? Madeni eşya fabrikalarının kullandığı alüminyum levhaları üretenlerden en büyüğü Nasaş Alüminyum Sanayi ve Ticaret A.Ş.'dir Türkiye'de alüminyum levha, şerit, çubuk, v.b. üreten fabrikaların yıllık kapasitelerinin toplamı 27.5 bin tondur. Bu miktarın 15 bin tonuna Nasaş sahiptir. Bu şirketin sermayedarlarından genellikle söz edilmez. Şirketin sermayesi International Finance Corporation denilen ve

tüm emperyalist ülkelerin ülkelerinin bulunduğu ve Dünya Bankası'na bağlı bir şirkete Amax Aluminium Com. Inc. ismli çokuluslu bir tekele ve onlarla işbirliğinde olup yerli tekelci burjuvazinin temel direklerinden birini oluşturan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'na aittir.

Türkiye'de alüminyum tüketimi her yıl artmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması için ise Etibank tarafından emperyalist tekellerden ham alüminyum ithalâtı yapılmaktadır. 1968 yılında 13 bin ton ham alüminyum ithalâtı 1973 yılında 40 bin tona fırlamıştır. 1969 yılında 1 kilo alüminyum 480 kuruştan ithal edilirken, 1973 yılı ithal fiyatı 730 kuruştur. Emperyalist tekeller hammadde fiyatlarını artırırken, emperyalistlerin yerli tekelci sermaye ile ortak yatırımı olan şirketler de boş durmamıştır. 1973 yılı Haziran ayında kilo başına ortalama fiyatı 20 TL. olan alüminyum levha 1974 yılı Haziran ayında 32 TL. olmuştur. Hayat pahalılığını yaratanlardan biri budur ve sorumluları bellidir.

Çay yapmak için ateşe ihtiyaç var. Artık bundan elli sene önceki gibi mangalda kömür yakıp yemek yapmıyorsunuz herhalde. Günümüzde şehirde gaz ocağı kullananların bile sayısı çok azalmıştır. Onun yerine herkes havagazı veya havagazının olmadığı yerlerde tüp gaz kullanıyor. Ilâç ve doktorun bulunmadığı birçok ücra köyde tüp gazla karşılaşabilirsiniz. Şimdi burada biraz duralım.

LİKİD GAZLAR :

İlk olarak bu gazların nereden çıktığına bakalım: Markası ne olursa olsun tüm tüp gazlar petrol ürünüdür. Türkiye'nin petrol ihtiyacının önemli bir bölümü ise çokuluslu tekellerden, yani uluslararası tekelci sermayeden. (Mobil, Shell, BP, v.b.) maliyetinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla sağlanmaktadır. Buna göre sizin evinizde kullandı-

nız bir tüp gazın maliyetinin bir kısmı bu şekilde uluslararası tekelci sermayenin kasasına yüksek kârlar olarak gitmektedir. Bunları tüpleyen şirketler arasında Ankara Gaz A.Ş. Aygaz A.Ş. Bursagaz A.Ş. ve Mobilgaz A.Ş. birer Koç Holding kuruluşudur. Son aylarda tüp gaz sıkıntısının bütün yurdu sarmasının ardında piyasaya hakim olan yerli tekelci şirketlerin kâr hırsı aranmalıdır. Mangalınızı atmış, gazocağınızı elinizden çıkarıp tamamiyle tüp gaz kullanmaya başlamışsanız, yemek pişirmek için bir tüp gaza 30 lira yerine 50 lira da verebilirsiniz. Binlerce tüketicinin bu zorunlu durumunu tekelci sermaye de bilmektedir ve bundan azami ölçüde yararlanmaktadır.

OCAK - KİBRİT PLASTİK EŞYA :

Havagazı ocağınız ise büyük bir olasılıkla Türk Demir Döküm Arçelik veya Auer markasını taşıyacak. Auer uluslararası tekelci sermayenin Türkiye'de yaptığı bir yatırımın ürünüdür. Türk Demir Döküm ve Arçelik şirketleri ise Koç Holding'e bağlı kuruluşlardır, yerli tekelci sermayeyi oluştururlar.

1973 yılında üretilen 607 bin likid petrol gazı (LPG) ocağının 211 bini Auer İmalât Sanayii A.Ş., 165 bini Türk Demir Döküm Sanayii A.Ş. ve 161 bini Arçelik A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir. Yani bu üç şirket toplam ocakların yüzde 88'ini üretmiştir. Piyasadaki bu tekel durumu ise fiyatların istenilen düzeye çıkarılabilmesi sonucunu doğurmaktadır. İstenilen fiyat düzeyi ise bu tekellerin kârını azamileştirecek fiyattır.

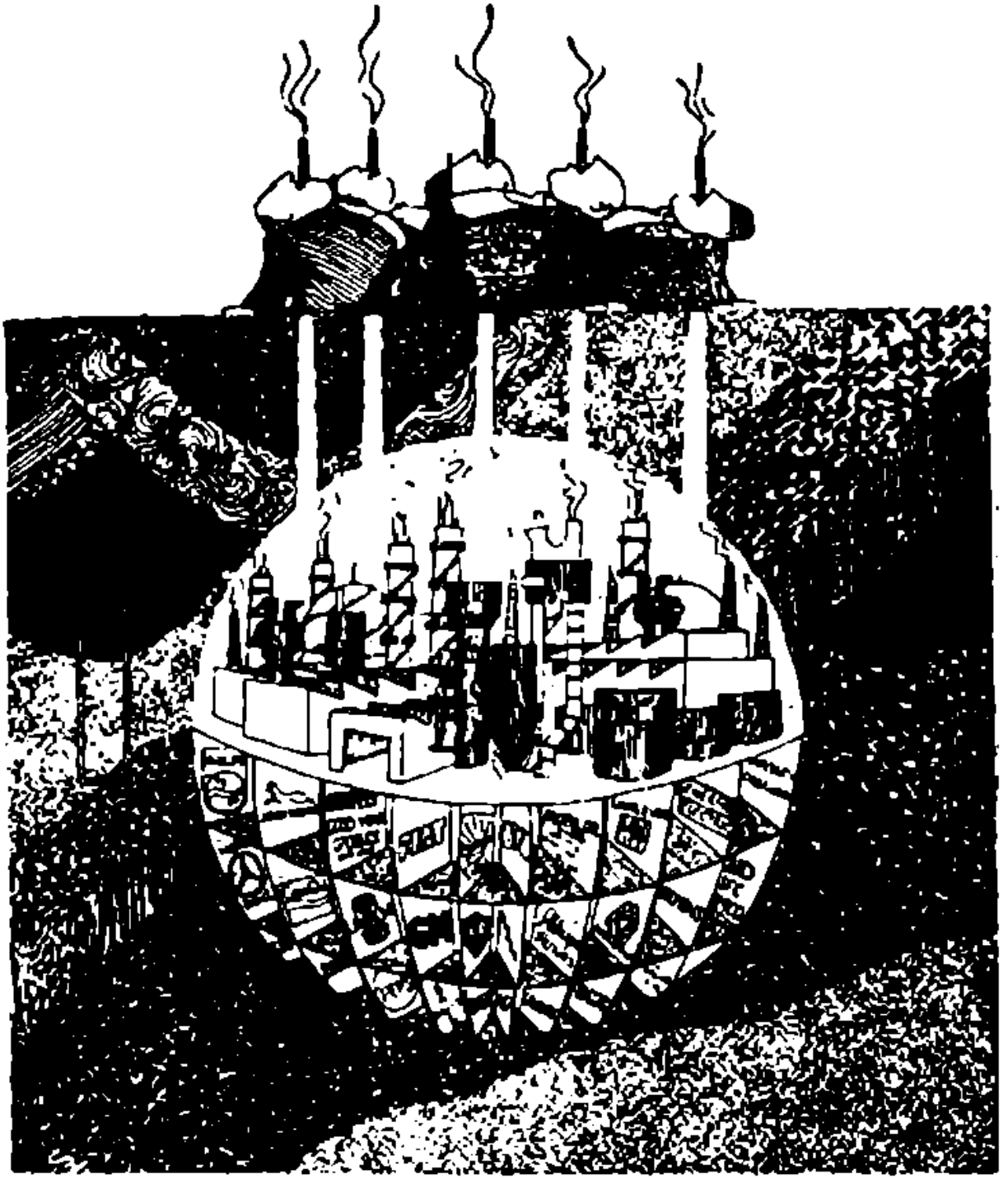
Ocağı yakmak için kibrite ihtiyacınız var. İster Kav, ister Türkay marka kibrit kullanın, Koç Holding'e bağlı kuruluşların ürününü tüketiyorsunuz. Tekel kibritlerinin piyasadan çekilmesi ve hemen arkasından kibrit fiyatlarının artması dikkatinizi çekmiştir.

Tabaklarınız plastik mi? Bakırın yerini nasıl alüminyum alıyorsa, porselenin yerini de plastik eşyalar alıyor. Son yıllarda evinize ne kadar plastik eşya aldığınızı bir düşünün: Tabaklar, leğenler, bardaklar, kovalar, v.b. Bunları üreten şirket hiç aklınıza geldi mi Bunların büyük bir bölümünü Pilsa Plastik Sanayii A.Ş. üretmektedir ve bu şirketin hissesinin yüzde 94'ü Hacı Ömer Holding ve bu holdingin bir kuruluşu olan Borsa Tic. ve San. A.Ş.'ne aittir. Plastiğin ana maddesi de petrol ürünüdür. Emperyalist petrol tekellerinin petrol fiyatlarını artırmaları sonucunda plastik eşya fiyatları da artacaktır.

MARGARİN :

Mutfağınızın demirbaşlarından biri de margarindir. Sana ve Vita yağlarının ambalajlarındaki yazılara göz attınız mı? Unilever - İş Tic. ve San. Ltd. Ş. yazar. Bu şirketin hissedarlarından olan Unilever N.V. Hollanda ve İngiltere'deki kapitalistlerin ortak bir şirketidir ve dünyanın en büyük gıda tekellerinden biridir. Yetmişten fazla ülkede 500'den fazla fabrikaya sahiptir ve bu fabrikalardan biri de Türkiye İş Bankası ile ortak olarak kurduğu Unilever - İş Tic. ve San. Ltd. Ş.dir. Sana, Vita, Sanella gibi margarinleri kullanırken ödediğiniz paranın belli bir bölümü bu şirket kanalıyla uluslararası tekelci sermayenin (emperyalistlerin), geri kalanı ise yerli tekelci sermayenin kasalarına gitmektedir. Son aylardaki margarin kıtlığı da, piyasayı denetimi altında bulunduran tekellerin şirketinin daha fazla kâr elde etmek için tezgâhladığı bir oyundur.

Margarin üreten tekellerin yıllık kapasitesi 210 bin ton civarındadır. Bu miktarın 100 bin tonuna tek başına sahip olan Unilever - İş Tic. ve San. Ltd Ş.'ne yukarıda değindik. Yapı ve Kredi Bankası ile Persil Gesellschaft

MUSTAFA IŞILAK

mbh'nin ortak yatırımı olan Türkiye Yağ ve Mamulleri A.Ş. (Turyağ) ise 25 bin ton kapasite ile Ufa ve Turyağ margarinlerini, Adana'da bulunan Toroslar Margarin San. T.A.O. 15 bin ton yıllık kapasite ile Evet ve Evin margarinlerini üretmektedir. Margarin piyasasında faaliyette bulunan 6 şirket, toplam kapasitenin yarısına sahip olan Unilever - İş Tic. ve San. T. Ltd. Ş.'nin önderliğinde tekelci bir piyasa yaratmış kârlarını artırmak için üretimi kısmışlardır.

Maliyetin yükselişini ileri sürerek margarin fiyatlarının arttırılmasını talep eden şirketlerin kâr durumlarına bakmak, bu isteğin ne kadar haksız olduğunu gösterecektir. Unilever - İş Tic. ve San. Ltd. Şirketi 1952 yılında 5 milyon TL. sermaye ile kurulmuş ve 1954 ile 1959 yılları arasında toplam 86 milyon TL. kâr etmiştir. Bu rakam Maliye Bakanlığı'na bildirilen kârdır ve emekçi sınıf ve tabakaların sırtından kazanılmıştır.

Nitekim margarin fiyatlarının artırılmasıyla birlikte piyasadaki darlık sona ermiştir. Burada da açıkça görüldüğü gibi, hayat pahalılığının asıl nedeni, emperyalistlerin ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin kâr hırsıdır.

DİŞ MACUNU :

Dişinizi fırçalıyorsunuz diyelim. Hangi markayı kullanırsanız kullanın ve diş macununun üstünde ne kadar «Türk malı» yazarsa yazsın, sizin ödediğiniz miktarın belli bir bölümü uluslararası tekelci sermayeye (emperyalistlere) aktarılmaktadır, tekelci sermayede fahiş kârlar elde etmektedir. Nasıl mı? Diş macunlarınızın üstündeki yazıları okuyun. Eğer İpana marka diş macunu kullanıyorsanız, Eczacıbaşı Holdinge bağlı Eczacıbaşı İlâç San. ve Tic. A.Ş.'nin ürünlerini tüketiyorsunuz demektir. Ama şirketin

lisansı A.B.D.'deki Bristol Myers'e aittir. Diş macununa ödediğiniz paranın bir kısmı lisans hakkı olarak Eczacıbaşı tarafından A.B.D.'ndeki bu şirkete verilir. Diş macununun fiyatı da zaten maliyetinin çok üstündedir; yerli tekelci sermayenin temel direklerinden biri olan Eczacıbaşı Holding bu sayede tekel kârı elde etmektedir. Birkaç marka diş macunu kullanıyorsanız, merkezi İsviçre'de bulunan Ciba-Geigy şirketine, Kolynos marka diş macunu kullanıyorsanız A.B.D.'ndeki Whiteball Laboratories'e lisans hakkı ödüyor, bu şirketlerin ortakları olan yerli tekelci burjuvaziye tekel kârları sağlıyorsunuz demektir.

Diş fırçanızda da karşınıza tekelci sermaye çıkacaktır: Uluslararası tekelci sermaye ve yerli tekelci sermaye. Diş fırçanızın markası Banat Mod. 52 ise, kabında «fırça sapı Bayer Cellidor hammaddesinden yapılmıştır» cümlesini okuyabilirsiniz.

DETERJAN :

Son yıllarda deterjan kullanımındaki artış da dikkatinizi çekmiştir. Sekiz - on yıl önce tek temizlik aracı sabun idi. Çamaşır yıkamada yaygın olarak kil ve kül kullanılırdı. Bugün çeşitli şirketlerin üretiği temizlik tozları küçük kasabalara ve hattâ köylere yayılmıştır. Bunların üstündeki yazıları dikkatle okudunuz mu? Çiti Beyaz ve Lobi deterjanları, DEVA Holding'e bağlı Ev İhtiyaç Maddeleri (Evma) A.Ş.'nin ürünüdür. Persil, Tursil ve Pril ise Türkiye'de uzunca bir süredir faaliyette bulunan Türkiye Yağ ve Mamulleri A.Ş.'ne (Turyağ) aittir. Bu şirketin ortakları konusuna pek değinilmemiştir. Şirket, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin (yabancı ve yerli sömürücülerin) bütünleşmesinin iyi bir örneğidir. Hissedarları Yapı ve Kredi Bankası ile Persil Gesellschaft mbH'dir. Diğer bir temizlik tozu olan Vim'e

bakalım. Bu tozu Gibbs traş kremini üreten G. ve A. Baker Ltd. Şirketi Merkezi Londra, Türkiye Şubesi üretmektedir. Deterjan üretiminde kullanılan hammaddelerin yüzde 70 - 75'i emperyalist tekellerden tekel fiyatlarıyla ithal edilmektedir.

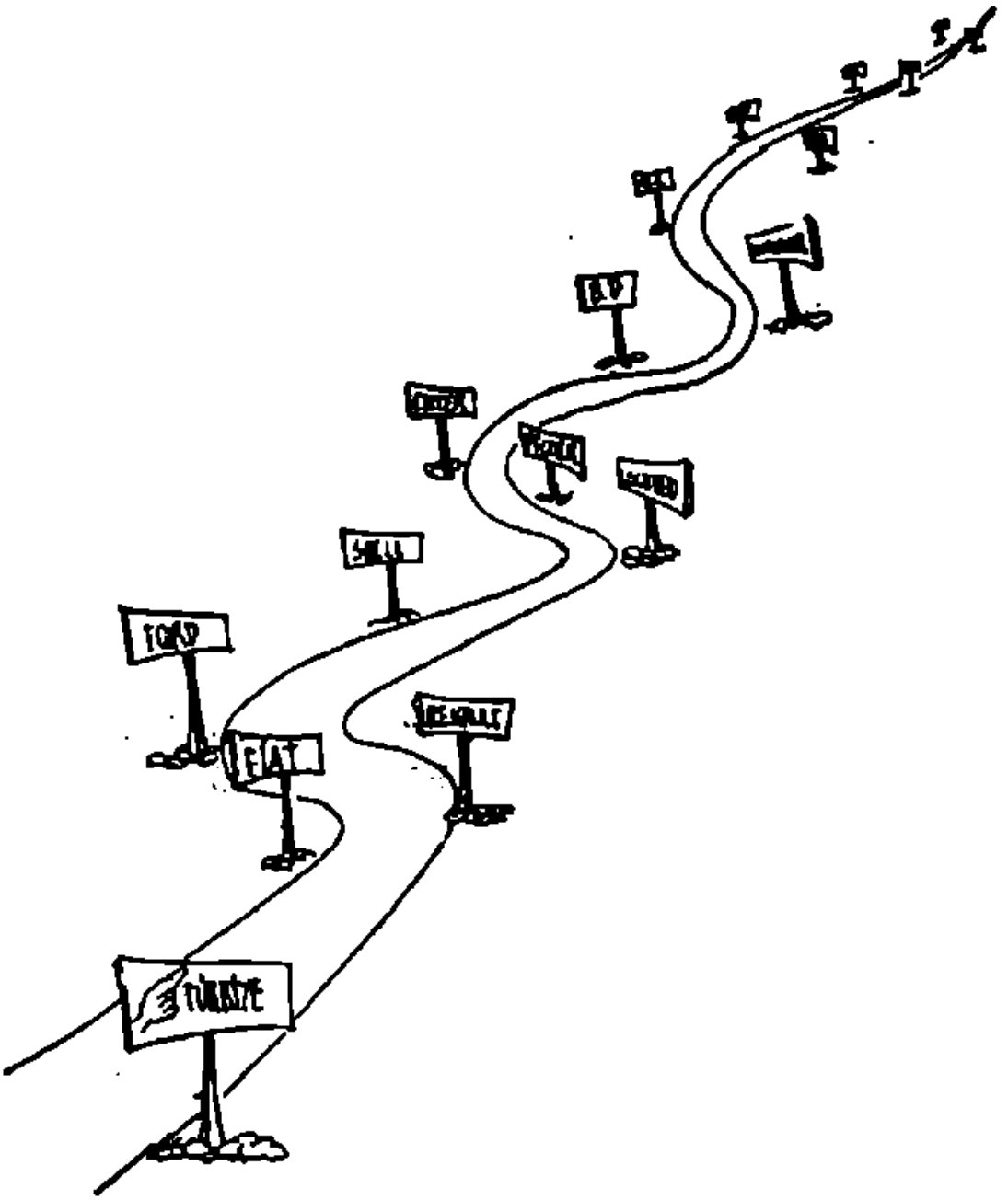
ŞEKERLEME :

Evinize şöyle bir göz gezdirin, Şekerlere bile lisans hakkı ödeyeceğimiz, şeker üreten yerli tekellerin bile emperyalistlerle bütünleşmiş olduğu aklınıza gelirmi? Son zamanlarda her tarafta sık sık reklâmı yapılan Miss Bonbon şekerlerini her şekercide ve bakkalda bulabilirsiniz. Naylon torbasının üstünde hem İngilizce, hem Türkçe olarak bu şekerlerin İngiltere'deki Baker Perkins şirketi lisansı ile üretildiği yazılmaktadır. Bunun anlamı, sizin şekerleme için ödediğiniz paranın bir kısmının İngiltere'deki bu şirkete Kent Gıda Maddeleri San. ve Tic. A.Ş. tarafından aktarıldığıdır. Yani emperyalistler ve bu şekerleme şirketi bir taraftadır, emekçi sınıf ve tabakalar diğer tarafta.

Hayatın pahalılanmasının gerçek sorumlularının emperyalistler (uluslararası tekelci burjuvazi) ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi olduğunu, bu küçük azınlığın daha fazla kâr elde etme çabalarının emekçi sınıf ve tabakaların yaşamını güçleştirdiğini görebiliyoruz. Tekelci sermayenin ürünlerinin değerlerinin çok üstünde tekel kârlarıyla satılması, büyük miktarları bulan lisans, patent ödemeleri, kullandığımız bütün malların fiyatını artırmaktadır.

RADYO - BUZDOLABI - ÇAMAŞIR MAKİNASI - TELEVİZYON :

Evinizde radyo vardır. Eskiden radyolar ithal edilirdi, yani yabancı ülkelerde üretilir ve radyo olarak Türkiye'ye gönderilir, Türkiye'deki komprador burjuvazi a-

ORUÇ ÇAKMAKLI

San. ve Tic. A.Ş., 1973 yılı buzdolabı üretiminin % 89'unu gerçekleştirmiştir. Sadece Arçelik A.Ş., toplam üretimin % 54'ünü elinde bulundurmaktadır. 1975 yılında ise Profilo'nun yılda 300 bin, Arçelik'in 250 bin buzdolabı kapasiteli birer fabrikası faaliyete geçecektir. 1973 yılı toplam üretimi 280 bin buzdolabıdır. Bu yeni tesislerle birlikte bu alanda tekelleşme düzeyi daha da yükselecektir.

Çamaşır makinasında da durum farklı değildir. Piyasadaki 15 kadar değişik markayı dört şirket üretmektedir. Arçelik A.Ş., Arçelik, Aygaz, Mobilgaz ve İpragaz markalarını, Profilo San. ve Tic. A.Ş. AEG, Sinter, Ambra, Profilo, Norge ve Evsan markalarını, Eştaş Ev Cihazları San. ve Tic. A.Ş. Philips, Siera, Rekormat ve Acarsoy, Gillo'k Tic. ve San. Ltd. Ş. ise Hoover marka çamaşır makinası üretmektedir. 1973 yılında toplam 95.300 çamaşır makinası üretiminin 57.500'ünü Arçelik A.Ş. 15.800.ünü Gülok Tic. ve San. Ltd. Ş. gerçekleştirmiştir.

Radyo, buzdolabı, çamaşır makinası, televizyon, kamyon, otomobil gibi montaj sanayii ürünlerinden uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin içiçe geçişini, bütünleşmesini somut olarak görebiliyoruz. Buzdolabı ve çamaşır makinasında toplam üretimin yarısından fazlasını gerçekleştiren Arçelik A.Ş. Koç Holding'e bağlı bir kuruluştur. Yerli tekelci sermayenin temel taşlarından biri olan Koç Holding'in uluslararası tekelci sermaye ile nasıl bir çıkar birliği içinde olduğu birçok örnekle bu çalışmada zaten sergilenmiştir.

Televizyon piyasasında da yurt içi üretim gittikçe artan ölçüde ithalâtın yerini almaktadır. 1973 yılında Türkiye'de toplam 132 bin televizyonun 28 binini Türk Philips (Philips, Siera, Radiola ve Aga markalarıyla) 24 binini Profilo (National, Profilo, AEG, Atlas ve Tonberg mar-

rachığıyla pazarlanırdı. Bugün elinizdeki radyo herhalde «Türk malı»dır, uluslararası tekelci sermayenin yerli tekelci sermaye ile ortak olarak yaptığı «dumansız, bacasız» montaj fabrikalarının ürünüdür. Yani tüm önemli parçalar tekel fiyatlarıyla emperyalist tekellerden satın alınır, emperyalistlerin ve/veya yerli tekelci burjuvazinin sahip olduğu şirketlerde bu parçalar monte edildikten sonra yeniden büyük kârlar eklenerek piyasaya sürülür. Emperyalist tekel böylece gümrük vergilerinden büyük ölçüde kurtulmakta hattâ ülkenin «sanayileşmesine» katkıda bulunduğu gerekçesiyle teşvik görmektedir. Fakat bu «sanayileşme» emekçi halkın daha etkin bir şekilde sömürülmesini amaçlayan, tekelci sermayenin (yani emperyalistlerin ve yerli tekelci burjuvazinin) yararına çarpık, emperyalist ekonomilerin uzantısı bir sanayileşmedir. Radyonuz, televizyonunuz, çamaşır makinesi ve buzdolabınız hep bu anlamda montaj «sanayiinin» ürünüdür.

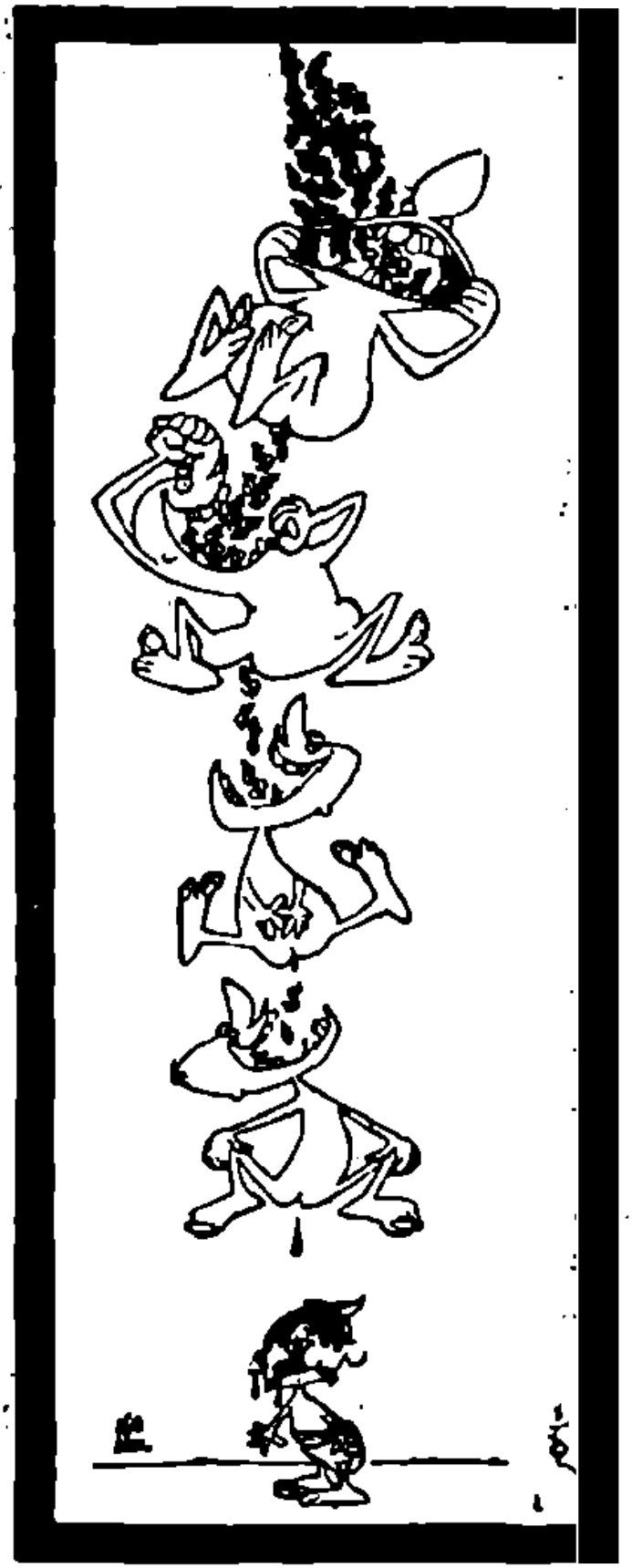
Önce buzdolaplarına bakalım. Piyasada 20'ye yakın marka buzdolabı var. Akla ilk gelen şey, bu kadar çeşit marka arasında rekabet olacağı, daha fazla mal satmak isteyen markanın fiyatının düşürüleceğidir. Fakat gerçek durum hiç de böyle değildir. Yirmi markayı yirmi değişik şirket üretse bile birbirleriyle fiyatı düşürerek rekabet etme yerine reklam yoluyla rekabeti tercih ederler. Ayrıca bu kadar değişik markayı beş şirket üretmektedir. Arçelik A.Ş. Arçelik Hoover, Aygaz, Mobilgaz İpragaz ve Crosley markalarını, Profilo San. ve Tic. AEG, Singer Norge, Ambra, Evsan ve Özalun markalarını, Eştaş Ev Cihazları San. ve Tic. A.Ş. Philips, Siera, Rekortmat ve Acarsoy markalarını, Ahmet Özcan Prescold, Marka Tic. ve San. Kol. Ş. ise Elektrolüks marka ev tipi buzdolabı üretmektedir. Bu beş şirket içinde Arçelik A.Ş. ve Profilo

markalarıyla), 28 binini bir Koç Holding kuruluşu olan Beko-teknik (Beko ve Nordmende markalarıyla) ve 37 binini Cihan Adi Komandit Ş. (Grundig markasıyla) üretmiş-tir. Burada da üst düzeyde bir tekelleşme ve buna paralel olarak uluslararası tekelci sermaye (emperyalizm) ile yerli tekelci sermayenin bütünleşmesini gözlemliyoruz.

Radyonuzun markası Grundig, Philips, Siemens olabilir. Buna göre ya Türk Philips Tic. A.Ş.'nin yada Türk Siemens Kablo ve Elektrik San. A.Ş.'nin ürünlerini kullanıyorsunuz demektir. Bu şirketlerin, isimlerinin başına «Türk» kelimesi koyma konusundaki titizlikleri de dikkatinizi çekmiştir. «Türk Siemens»in ortakları şu kuruluşlardır: Çokulusu bir Hollanda şirketi olan Siemens ve yerli tekelci sermayeyi temsilen de Koç Holding ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası.

ELEKTRİK AMPÜLÜ :

Evinizdeki ampullerin isimleri dikkatinizi çekti mi? ampulleriniz dört markadan biridir: General Electric, Philips, Edison veya Telefon. Philips ampulleri Türk Philips'in ürünüdür. General Electric ve Edison ampulleri General Elektrik Türk A.Ş. üretmektedir. Bu şirketin yapısı da azgelişmiş ülkelerde «sanayileşmenin» niteliğini açıkça göstermektedir. Şirket Türkiye İş Bankası, Koç Holding ve uluslararası tekelci sermayeyi temsilen de A.B.D.'nden General Electric Company'den oluşur. Vehbi Koç bu fabrikanın kuruluşunu «Hayat Hikâyem» isimli kitabında şu şekilde anlatıyor: «Bu üçüncü gidişimde Türkiye'de General Electric Ampul Fabrikası kurulması kararını aldım. Uzun konuşmalar oldu. Türkiye'ye heyetler gelip gitti, sonunda şirket kuruldu, fabrika inşaatına başlandı, başarı sağlandı. Memlekette Amerikan sermayesi ile ortak ilk fabrika böylece kuruldu. Döviz, tasarruf edildi. General

OĞUZ ARAL

Electric kazandı, biz kazandık. Bu başarımdan dolayı çok memnunum.» Evet, General Electric kazandı ve Vehbi Koç kazandı, ama Türkiye halkı çok şey kaybetti.

General Electric marka ampullerin genel dağıtımcısı ise bir Koç Holding kuruluşu olan Bekoteknik'tir. Eğer Tekfen ampulleri kullanırsanız, «Türk - Alman işbirliğine» dayanan, Tekfen Endüstri ve Tic. A.Ş.'nin ürünlerini tüketirsiniz. Bu şirketin hissesinin yüzde 49'u N.V. Philips Gloeilampen fabrieken şirketine, geri kalanı yerli tekelci sermayeye aittir. Yani lamba fiyatlarındaki artıştan emperyalistler ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi yararlanırken, tüm emekçi sınıf ve tabakaların yaşamı zorlaşmaktadır.

OTOMOBİL :

Sabah evinizden çıktınız. Karşınızda ilk göreceğiniz şeyler hiç şüphesiz arabalar. Taksi, otobüs ve kamyonlar. Bunların bir kısmı yabancı marka, bir kısmı «Türk malı» Bundan onbeş yıl önce Türkiye'de motorlu araç üretilmezdi. Bugün Anadolu'nun dört bir yanında Türkiye'de üretilmiş motorlu araç görebiliyoruz. Fakat burada da bir oyun oynanıyor.

Türkiye'de binek arabası üreten şirketlere bakalım. Otosan Otomobil Fab. A.Ş. Koç Holding'e bağlı bir kuruluştur. Uluslararası tekelci sermayeyi oluşturan şirketlerden biri olan Ford Motor Company'nin ürünlerinin Türkiye'de montajını yapmaktadır. Bu arada piyasaya sürdüğü Anadol marka otomobilde ise Ford teknolojisi ve buna bağlı olarak da Ford motor ve yedek parçaları kullanılmaktadır. Tofaş Türk otomobil Fab. A.Ş. ise 1969 yılında kurulmuştur. Şirketin hissedarları merkezi İtalya'da bulunan çokuluslu bir tekel olan International Holding Fiat yüzde 41,5) Maldan Kimya Endüstrisi Kurumu, Koç Hol-

ding ve Türkiye İş Bankasıdır. Üretilen Murat marka binek arabalarında Fiat teknolojisi ve parçaları kullanılmaktadır. 1969 yılında kurulup Renault marka otomobil üreten OYAK - Renault Otomobil Fab. A.Ş. hissedarları ise Ordu Yardımlaşma Kurumu, Yapı ve Kredi Bankası ile Fransa'da bulunan Regie Nationale des Usines Renault'dur.

Dikkat edileceği gibi, Otosan Koç Holding'e bağlı olmakla beraber, Koç Holding'in Tofaş'ta da hissesi vardır.

OTO LASTİĞİ :

Ulaştırma maliyetlerini etkileyen diğer bir öge de lâstik fiyatlarıdır. Lâstik üretimine baktığımızda da, uluslararası tekelci burjuvazi ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin oluşturduğu küçük bir azınlığın hakimiyetini görüyoruz. 1950'lerde lâstik ihtiyacı ithalât yoluyla karşılanırken, günümüzde lâstiği «kendimizin» ürettiği söyleniyor. Şimdi bu «kendimizin» kimler olduğuna bakalım.

Lâstik sanayiinde üç şirket var Goodyear, Türk Pirelli ve Uniroyal.

Goodyear Lâstikleri Türk A.Ş. 1962 yılında kurulmuştur. Lâstik üretiminde maliyetin yüzde 60 kadarı A.B.D.-'ndeki The Goodyear - and Rubber Company'den ithal edilen hammadde ve yardımcı maddelerden oluşmaktadır. Şirketin hissedarları arasında ise yine bu şirket vardır. Diğer hissedarlar Ordu Yardımlaşma Kurumu, Tatko, Garanti Bankası, Rifat Yalman ve Tayyar Çullu'dur.

Türk Pirelli ise 1960 yılında kurulmuştur. Yabancı hissedar olan çokulusu Pirelli tekeli hisselerin yüzde 51'ine sahiptir. Diğer ortaklar ise Türkiye İş Bankası, Vehbi Koç ve Eli Burla'dır.

Uniroyal lâstiklerini üreten Uniroyal Endüstri Türk

A.Ş. ise merkezi A.B.D.'nde bulunan U.S. Rubber Company of U.S. ortaklığında ve lisanslı finansmanda bulunmaktadır. Diğer hissedarlar Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ve Vehbi Koç'tur.

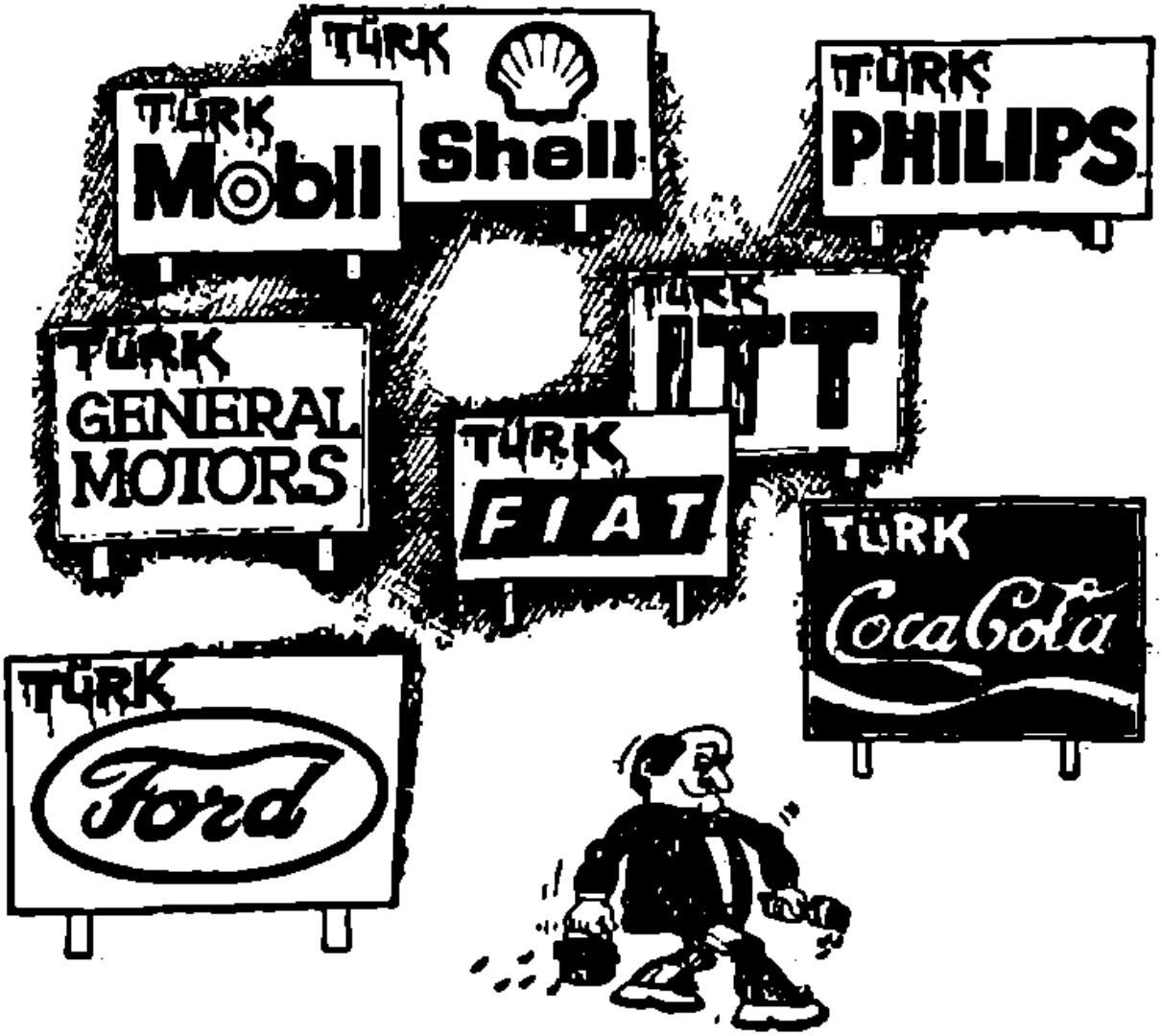
Mevcut dört şirketten Türk Pirelli A.Ş. ve Uniroyal Endüstri T.A.Ş.'nde hissesi olmasına rağmen, Koç Holding, Fisk lâstikleri üretmekte için Uniroyal'in teknik işbirliği ile 10 milyon TL sermaye ile kurulan Fisk Lastikleri San. A.Ş.'nin 7 milyon TL'lik bölümüne sahiptir.

Türkiye'de lâstik pazarına dört büyük şirket hakim olunca bu dördünün bir araya gelip lâstik fiyatlarını aralarında kararlaştırmalarında hiç bir zorluk yoktur. Zaten Vehbi Koç hem Türk Pirelli'nin, Fisk'in hem de Uniroyal'in ortağı durumundadır. 450 binden fazla motorlu araç sürekli olarak lâstik kullanmaktadır. Tarlasını sürecek bir köylü işinin geri kalmaması için bir lâstiğe ikibin lira yerine üçbin lira da verir, piyasada bulamazsa karaborsa dörtbin liraya da alır. Bu şirketler piyasadaki tekel durumlarından yararlanarak lâstik fiyatlarını sürekli olarak artırmakta, daha fazla kâr elde etmek için piyasaya sürdükleri lastik miktarını zaman zaman ihtiyacın altında tutmaktadırlar. Bu şirketlerin uluslararası tekelci sermayenin yerli tekelci sermaye ile ortak olarak yatırıma gittiği kuruluşlar olduğunu görtülmüştür. Hammaddeler ve üretim teknolojisi bağlı olunan çokuluslu tekellerden değerlerinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla satın alınır. Böylece tekelci sermaye (uluslararası tekelci sermaye ve yerli tekelci sermaye) büyük kârlar elde eder.

Tekelci sermaye ile içiçe geçmemiz bu kadarla bitmiş midir? Hayır.

DİKİŞ MAKİNASI :

Dikiş makinenize bakın. 1974 yılı için yapılan tahmin-

İBRAHİM TAPA

İare göre sanayi ve ev tipi dikiş makinesi üretimi 160 bin adettir. Bu 160 bin dikiş makinesinin 125 binini üç şirket üretmektedir : Singer Sanayii A.Ş. (Singer markası ile 75 bin), Uğurgil Tic. ve San. Adi Komandit Ş. (Numan, Köhler, Uğurgil, Laczzik, Union, Necchi, Toyota, Busch, Crosley, Evsan markaları ile 30 bin) ve Zetina Dikiş Makinaları San. A.Ş. (Zetina markası ile 20 bin) Singer Sanayii A.Ş.'nin sermayesinin tümü merkezi A.B.D.'nde bulunan Singer tekeline aittir. Yerli ve yabancı sermayeyi oluşturan bu üç şirket, Türkiye'de dikiş makinaları fiyatını kendi kârlarını azamileştirecek şekilde düzenleyebilir.

İLAÇ :

Türkiye'de en yoğun bir sömürünün sürdürüldüğü diğer bir alan da da ilâç üretim ve satışıdır. Birçok çokuluslu ilâç tekeli doğrudan doğruya yatırımda bulunmuştur. Türk Hoechst San. ve Tic. A.Ş., Türk Bayer Kimya San. Ltd. Ş., Abbott laboratories Sandoz Kimya San. Ltd. Ş., Roche Müstahzarları San. Ltd. Ş., Pfizer İlâçları A.Ş. Carlo Erba Türk Ltd. Ş. emperyalistlerle yerli tekelci burjuvazinin ortak yatırımlarının en önemlileridir. İlâç fiyatları son derece yüksektir, çünkü emperyalistler ve yerli tekelci burçuvazi fahiş kârlar elde etmektedir. İnanılması zor bir sömürü sürdürülmektedir. Dünya piyasalarında kilosu 1,80 dolardan (25 lira kadar) satılan bir ilâç hammaddesinin (Belladon Total Alkoloid) Türkiye'ye bu ilâç şirketleri tarafından 457.50 dolardan (6.400 lira kadar) ithal edilmiş gibi gösterildiği ve maliyetlerin bu miktar üzerinden hesaplandığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından belgelenmiştir. Yabancı sermayenin doğrudan doğruya yatırımının olmadığı ilâç tekelleri için de durum aynıdır. Patent ve hammadde temini yollarıyla emperyalistlerle bütünleşmiş olan bu şirketler de kendi çıkarları-

na ve emekçi sınıf ve tabakaların aleyhine bir ilâç politikası izlemektedir.

MEŞRUBATLAR :

Emperyalist - kapitalist üretim biçiminin hakimiyetinin daha yaygınlaşmasıyla birlikte meşrubat tüketimi de artmıştır. 1973 yılında 653.000.000 (653 milyon) şişe gazlı ve kolalı meşrubat, 186.000.000 şişe meyva suyu tüketilmiştir.

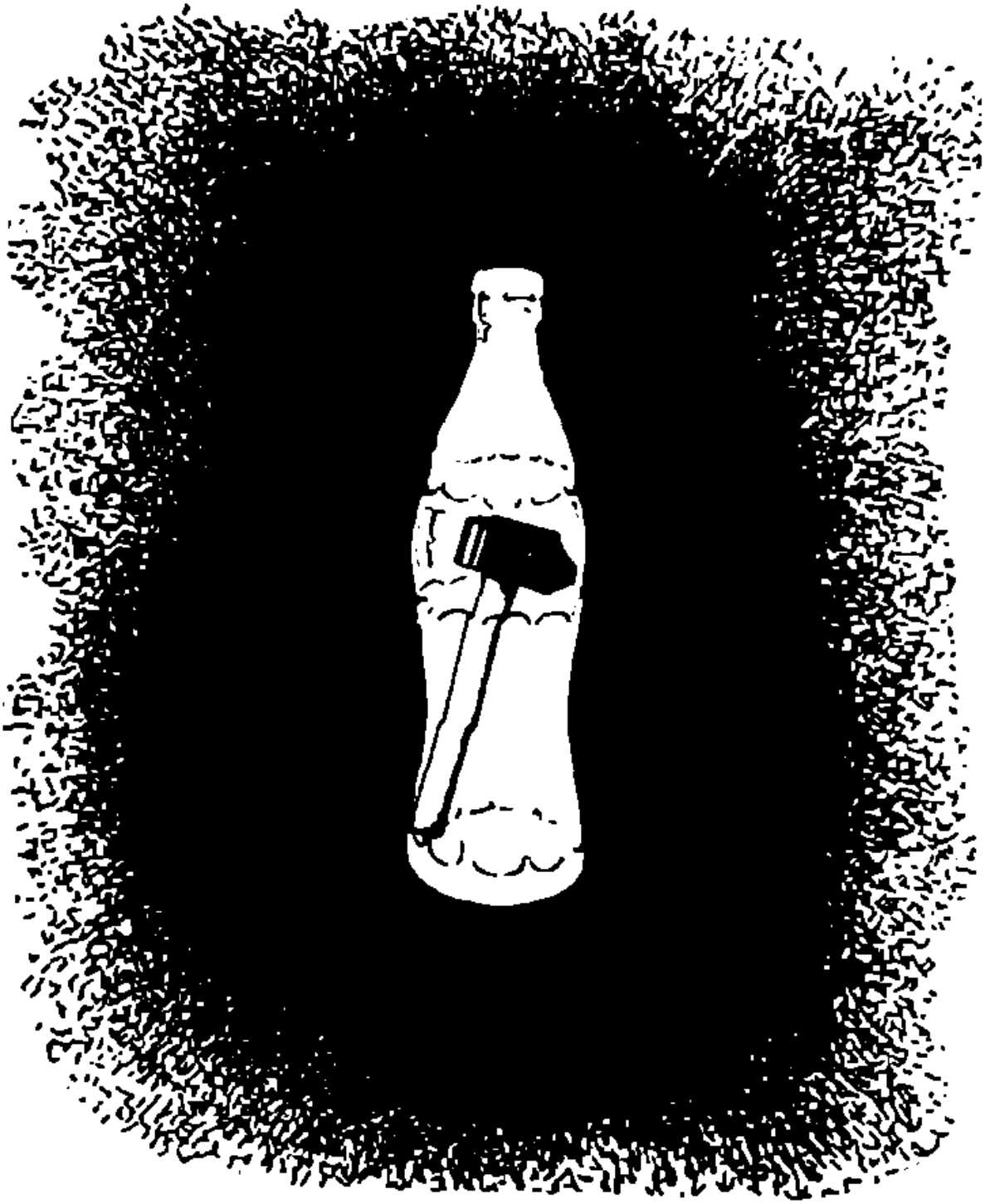
Meşrubat üretiminde de tekellerle, uluslararası tekelci sermaye (emperyalizm) ve bütünleştiği yerli tekelci sermayeyle karşı karşıyayız. Kolalı ve gazlı meşrubat toplamının 160 milyonunu İstanbul Meşrubat San. (Coca-Cola, Elvan), 158 milyonunu Fruko - Tamek (Pepsi-Cola, 7 Gün, Fruko), 120 milyonunu DEVSAN (Deva Holding'e bağlı, Ankara - Kola, Ankara Gazozu), Meyva suyunun yarıdan fazlasını Meysu üretmektedir.

İstanbul Meşrubat Sanayii, sütten daha pahalıya içtiğiniz her şişe Coca-Cola karşılığında ödediğiniz paranın bir kısmını A.B.D.'ndeki The Coca-Cola Export Corporation'a aktarmaktadır. Uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin çıkarları burada da aynıdır.

Bira da tüketimi son yıllarda büyük miktarlarda artan içeceklerden biridir. Tekel birasının bulunmamasına karşın, daha pahalı olan Efes Pilsen ve Tuborg biralarını köylerde de bulabilirsiniz, tabii tekel fiyatlarıyla. Bu içecekleri üreten Ege Biracılık ve Malt San. A.Ş. ile Türk Tuborg A.Ş. gazetelere, radyoya, televizyona verdikleri reklâmlarda ürünlerinin tüm dünyada tüketildiğini söyleyerek, uluslararası tekelci sermaye ile bütünleştiklerini gururla açıklıyorlar.

KONUT MALZEMESİ :

Kiracıysanız evlerin pahalılığından şikâyetçisinizdir.

LEVENT SANLIN

Ev sahibiyseniz ev kiralarının düşüklüğünden İki tarafında şikâyetçi olması halinde hastalığın nedenini başka yerde aramak gereklidir. Kiraların yüksek olmasının ve gittikçe artmasının suçlusu yine tekelci sermayedir. Uluslararası tekelci sermaye ve onunla bütünleşmiş olan yerli tekelci sermaye.

Bina yapımındaki temel hammaddelere bakalım: Önce çimento gerekli. Çimento sanayiindeki yatırımlarda yerli tekelci sermayenin denetimini şu şekilde özetleyebiliriz. Akçimento ve Çimsa Çimento San. ve Tic.'de Akbank'ın Anadolu Çimentoları ile Nuh Çimento'da Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın Konya ve İzmir Çimento Fabrikalarında ise İş Bankası'nın hisseleri var. Maliyetin önemli ögelerinden birini oluşturan demir de Ereğli Demir Çelik Fabrikası tarafından üretilmekte veya ithal edilmektedir Bu şirkette de bir A.B.D. tekeli olan Koppers Associates S.A. ile Türkiye İş Bankası'nın hisseleri vardır. Cam üretiminde ise T ü r k i y e Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. t e k e l niteliğindedir ve şirketin hemen hemen tümü Türkiye İş Bankası'na aittir. Bu şirket ise Paşabahçe Cam San. A.Ş., Çayırova Cam San. A.Ş., Topkapı Şişe San. A.Ş. gibi kuruluşların denetimi altında bulundurmaktadır. Diğer önemli cam üreticisi olan Güney Cam Sanayii'nde ise Yapı ve Kredi Bankası'nın önemli hisseleri vardır.

Bu örneklerden de görüldüğü gibi, yapı malzemesi fiyatlarındaki artıştan uluslararası tekelci sermaye (emperyalizm) ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci sermaye yararlanmakta, tüm emekçi sınıf ve tabakalar sömürülmektedir. Emperyalistlerle çıkar birliği içindeki küçük bir azınlık ve emperyalistler, emekçi halkın en önemli sorunu olan pahalılığın gerçek sorumlusudur.

Eğer soğuk ve sıcak geçirmediği söylenen Ytonglar-

dan kullanılıyorsa, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın önderliğindeki bir grup kapitaliste ve İsveç'teki Ytong International Şirketine kâr sağlamıyor demektir. Cam elyafı kullanılacaksa, Cam Elyaf Sanayii ve İzocam'ın ürünleri kullanılacaktır. Birincisinin hissedarları arasında Türkiye Şişe ve Cam Fab. A.Ş., Türkiye İş Bankası ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası var. İzocam'ın hissedarları ise Koç Holding, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Türkiye Şişe ve Cam Fab. A.Ş. ve yabancı ortak olarak da Linzer Glass spinnerei. İzocam ayrıca Fransa'daki Saint - Gobain ve A.-B.D.'ndeki Owens Corning şirketlerinin lisanslarını kullanmaktadır.

Evinizde kullandığınız boyada uluslararası tekelci sermaye ve bütünleştiği yerli tekelci sermayenin sömürü aracıdır. Türkiye'de dört büyük boya üreticisi vardır : Bayraklı Boya ve Vernik ÇBS, DYO ve Sadolin Sentetik Boya Fab. ile Marshall Boya Sanayii, Bayraklı Boya ve Vernik San. A.Ş.'nde Belçika kaynaklı Vernis Claessens S.A.'nin, Marshall boya ve vernik San. A.Ş.'nde A.B.D kaynaklı Mars hall Oil and Chemicals'ın (% 40 oranında) hissesi vardır. Diğer şirketler ise patent ve hammaddeler yoluyla emperyalist tekellerle bütünleşmiştir. Burada da gördüğümüz, işçi sınıfının öncülüğündeki emekçi sınıf ve tabakalar karşısında emperyalistler ve yerli tekelci burjuvazinin ittifakıdır. Bu şirketlerin aralarında anlaşıp boya fiyatlarını maliyetlerinin çok üstünde belirlemeleri ve böylece tekel kârları elde etmelerine hiçbir engel yoktur.

İPLİK - KUMAŞ :

Giydiğiniz elbiselerde de aynı sömürüyü ve aynı bağımlılığı görmek mümkün. Eskisinin Pamuklu ve yünlüsünün yerini şimdi sentetik elyaftan dokunmuş kumaşlar alıyor. Hemen hemen her kumaşta sentetik elyaf var.

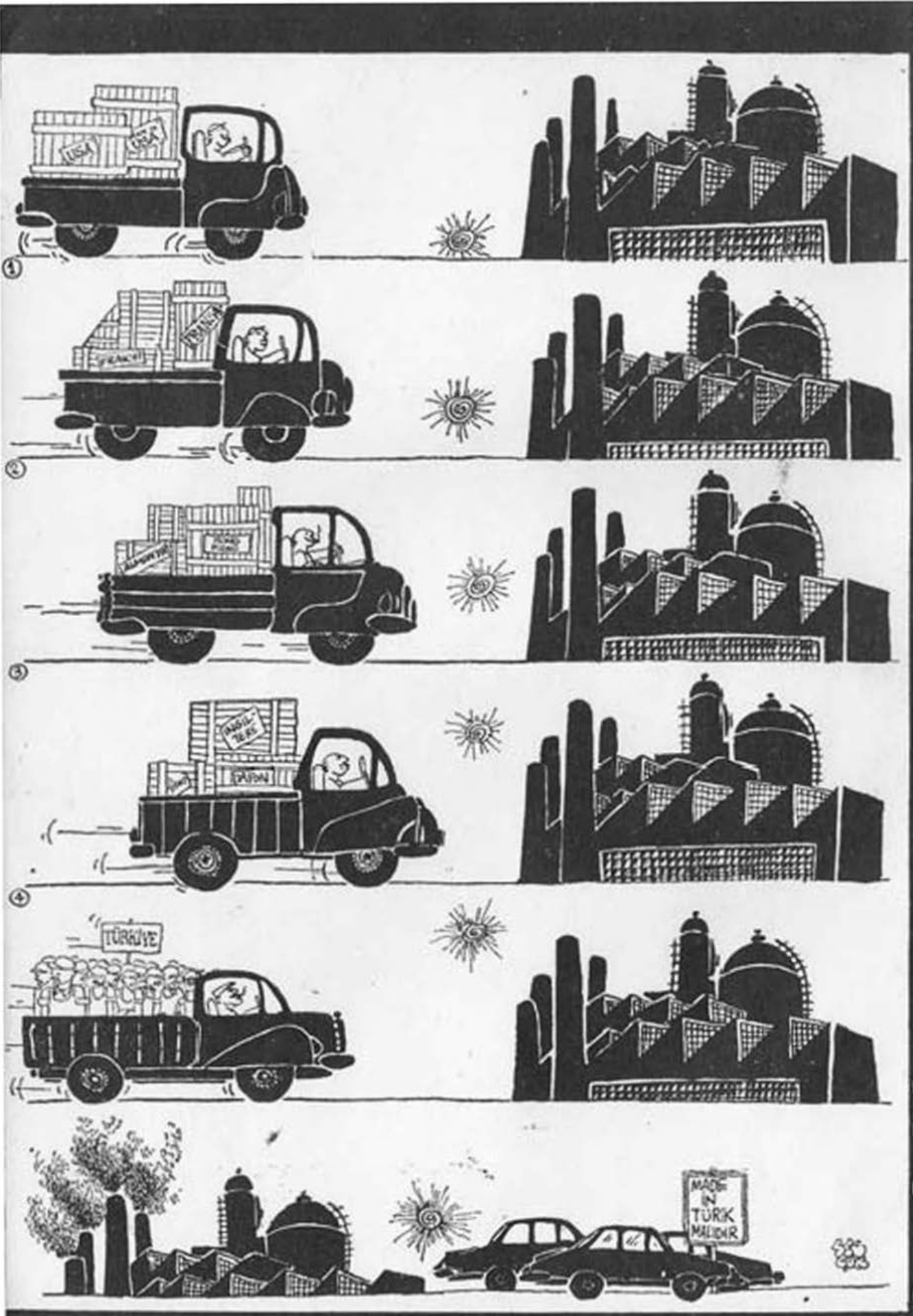
Türkiye'de ise sentetik elyaf üreten şirketlerden birinde İş Bankası'nın iştiraki var: Polylen Sentetik İplik Fab. A. Ş. Diğer iki şirket ise daha büyük: Sasa Sun'i ve Sentetik İplik Fab. ile Sifaş Sentetik İplik Fab. Birincisi Hacı Ömer Sabancı Holding'e bağlı bir işletme ve aynı zamanda Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın da iştiraki var. Sifaş ise uluslararası tekelci sermayenin yerli tekelci sermaye ile bütünleştiği bir işletme International Finance Corporation BASF ve Vickers-Zimmer şirketlerinin hisseleri var.

Kumaş üretimine gelince en büyük kuruluşdan ikisi olan Bossa ve Bozkurt Mensucat'ın birincisi Akbank'ın üçüncüsü ise Koç Holding'indir. Ayrıca Yapı ve Kredi Bankası'nın da bu alanda önemli yatırımları vardır.

SONUÇ :

Bu örneklerden gördük ki emperyalistler ve onlarla bütünleşmiş, onların emrindeki bir avuç insan bütün halkı soyup soğana çeviriyor. Bu bir avuç azınlık toprak ağalarının ve tefeci - tüccarların en irileriyle çıkar birliği etmiş, içiçe geçmiş, herşeye hâkim olmuşlar. Hükümet onların, bankalar onların, basın onların. Bir taraftan sömürülerini arttırmak için yeni yeni ortak yatırımlara gidip veya patent, lisans, hammadde, yarı-mamul madde, yatırım malları alım satımıyla birbirlerine bağlanırken, öte yandan bu sömürülerini devam ettirmek için sürekli baskıların arttırmaktadırlar. Herşeyi üreten çalışan çabalayan yaratılan bütün değerleri hak eden halk ise giderek artan pahalılık, işsizlik ve baskıyla ezilmektedir. İşte mücadelenin safları bir yanda bir avuç sömürücü azınlık öte yanda halk.

Bu bir avuç sömürücü azınlıkla mücadele edebilmek için onu iyice tanımalıyız. Özellikle bu kitapta anlatılan emperyalizm konusu çok önemli. Çünkü sömürücü azınlık içinde hakim olan, dünyaya hükmetmeye çalışan, Koçları, Sahacıları çeldip çevirten, bunlar tehlikeye düşse onları kurtarmak için mücadele edecek olan emperyalizm. Bu konuyu başka bir bölümde inceleyeceğiz.

TÜRKİYE
MADE IN TÜRK MALIDIR